

בעודשי"ת

שפע חיים

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר
הגה"ק זצוקללה"ה

דברי תורה

מאת

כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

פסח תשפ"ד

גליון ב' אלפים ק"כ

שנה מ' • גליון כ"ט

יוצא לאור ע"י

מכון הוצאה לאור "שפע חיים"

אגוד חסידי צאנז

רח' דברי חיים 5 • קרית צאנז נתניה

טלפון/פקס: 09-8820355

בארה"ב: 201-472-0556

תוכן הענינים

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ה

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים.
כל דכפין ייתי וייכול, כל דצריך ייתי ויפסח.
השתא הכא, לשנה הבאה בארעא דישראל.
השתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין.

– פניני קודש –

דברי תורה מאת כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

פניני קודש על הגדה של פסח

ברכת

פסח כשר ושמח

לכל קהל אנ"ש

בתוך כל בית ישראל

דברי תורה

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק וצוקללה"ה

**הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים.
כל דכפין ייתי וייכול, כל דצריך ייתי ויפסח.
השתא הבא, לשנה הבאה בארעא דישראל.
השתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין.**

לחם עוני בלבד כמו שאכלו אבותינו, כי איננו חפצים בשכר בעולם הזה. ולעומת זאת יש את אלו אשר כל דכפין ייתי וייכול, כי מי שאכן רוצה יכול לאכול פרי מעלליו בעולם הזה, שהלא אף פושעי ישראל מלאין מצוות כרמון (עירובין י"א), וכפי שלדאבוננו יצר מושל בבני אדם לילך בדרך הסטרא אחרא המסית את האדם למלא כריסו בתאוות העולם הזה כדי שיושלם שכר פעולתו ולא ישאר לו מאומה בעולם העליון, וכאותו אדם המכזבו ממונו ועוד לווה מאחרים כדי למלאות תאוות נפשו, ולבסוף באים עליו הנוגשים ולוקחים את כל אשר לו והוא גווע ברעב, וזהו להיפוך מאיש שפוי בדעתו שחי בחשבון ומסתפק במועט, וכן כל בר דעת מצמצם בצרכי עולם הזה ואוכל רק לחמא עניא כדי שלא יגובה לו משכר מצוותיו.

ובגין אלו שהולכים בדרך מסולפת ומקיימים כל דכפין ייתי וייכול, מקויים בנו השתא הבא ואנו נמצאים בגלות המר, ואלמלי היינו שמחים

האדם ישים אל לבו שלא לשמות עצמו להחליף עולם עומד בעולם עובר, שהרי יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה (אבות ד, יז), ומי פתי יסור הנה לוותר על קורת רוח בעולם הבא תמורת חיי תענוגי עולם הזה, ואם לאחר שהוא עושה מצוה הוא מבקש לבוא על שכרו בהאי עלמא, הלא בוז יבוז לו בשמים ממעל ורואים אותו כחסר דעה, ואף שממלאים את מבוקשו מנכים משכרו לעולם הבא.

וזה המכוון בדברי החכם מכל האדם (שיר השירים א, ה) שחורה אני ונאווה בנות ירושלים כאהלי קדר כיריעות שלמה, רצ"ל אם שחורה אני במעשי בעולם הזה ביגיעה על קיום התורה ומצוותיה, אזי נאווה אני בעולם הבא, ואם בעולם הזה אני דר בדחקות כאהלי קדר מובטח לי בעולם הבא כיריעות שלמה.

ויפורש מה שאומרים בליל הסדר, הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים וכו', ואף אנו אוכלים

קושי השעבוד רב עד מאד, אולם על כל פנים היה לכולם מצות לאכול (עיי' זבח פסח לד"י אברבנאל, על הגרש"פ, פיסקא הא לחמא עניא), וכן כתיב (שמות מו, ג) באכלנו לחם לשובע, אבל עכשיו בעוונותינו הרבים יש הרבה בני אדם שאין להם מה לאכול, ופחד יאחזנו בכחינת בבוקר תאמר מי יתן ערב ובערב תאמר מי יתן בוקר (דברים כח, טז), ואנו יושבים וממתינים שיבוא חודש ניסן שהוא זמן הגאולה כמו שאמרו (ראש השנה יא, א) בניסן נגאלו ובניסן עתידין להיגאל, וכשרואים שאין משיח בא ממתינים עד ערב פסח אולי יחוס עם עני ואביון אולי ירחם ועוד נוכח לאכול מן הזבחים ומן הפסחים.

ובשבא ליל פסח והאדם רואה שעדיין לא נושענו, הריהו יושב לערוך הסדר ובשברון לב אומר, **הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים**, רצ"ל שאבותינו במצרים היה להם על כל פנים הא לחמא עניא ואכלו אותו לשובע, אבל עכשיו גם לחם עוני זה אין לכל אחד, ואני צריך לומר כל דכפין ייתי וייכול כל דצריך ייתי ויפסח, וקשה זמן זה מבמצרים. אמנם זאת נחמתנו דדייקא בשעה זו שכבר כלו כל הקיצין ואי אפשר להמתין עוד מחמת גודל הדחק, או בטוחים אנו דבוודאי השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין.

ושפע חיים – רעוא דרעוין, פרשת ויקרא, מאמר ד, משנת תשכ"א

בחלקנו ומסתפקים במעט בעיניי חיי עולם הזה, כבר מוזן היינו נגאלים ולא רק לשנה הבאה בארעא דישראל, ברם דא עקא שיצרנו הרע מסמא עינינו לומר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך, ולכן עבר קציר כלה קיץ ועדיין לא נושענו.

ואשר על כן בחג הקדוש הזה זמן חירותנו אנו אוכלים לחם עוני דייקא, אף דלכאורה משום זכר לחירות היה מהראוי להסב לשולחן ערוך בחלות נאות ומיני מאפה לרוב, כי המכוון בזה להראות דאין אנו צריכים כלום משלוות עולם הזה, דעיקר כוונתנו היא להיות בארעא דישראל, ואם בגלל חיי עולם הזה יגרם ח"ו עיכוב הגאולה אף לחלק אחד מתתרה"ף חלקים של שעה, הלא טוב מותי מחיי.

ויורמו כמה שלובשים קימל שהוא בגד מתים (ט"ז, אורח חיים סימן תעב, ס"ק א), להראות שאנו חשובים כמתים אשר אינם צריכים כלום, דהעיקר רק לזכות לגאולה שלימה ולהיות בני חורין. ובשבת הגדול אומרים ההגדה עד לכפר על כל עוונותינו (רמ"א, אורח חיים סימן תל, א), להורות דאין חפצנו בשלוה וחירות אלא בכפרת עוונות ובנין בית המקדש במהרה בימינו.

ושפע חיים – רעוא דרעוין,

פרשת צו, מאמר ח, משנת תש"כ

כשמגיע חג הפסח ואוכלים מצה ונוכרים מיציאת מצרים, מתבוננים ורואים דעכשיו עוד יותר קשה מבארץ מצרים, כי אכן במצרים היה

במצרים בענוה ובהכנעה, ואף אנו נלך בעקבותיהם אשר כל דכפין ייתי וייכול בענוה ובהכנעה.

כל דצריך ייתי ויפסח, הכוונה על פי מה שרמזו בספרים הקדושים שפסח מלשון 'פה סח' (שער הכוונות דרושי הפסח דרוש יא; פרע"ח שער חג המצות פ"ו, ועוד), להורות שיש לשמור את מוצאות הפה שיהיו רק בדברי תורה ולא ח"ו ברכילות ולשון הרע. אם כך נעשה ונקבל על עצמנו בקבלה אמיתית, אז הגם כי **השתא הבא**, שאנו עדיין שרויים בגלות משום שהיה הפה סח שלא לטובה, אבל לשנה הבאה בארעא דישראל, ואף כי אכן השתא עבדי ובחשוכא שרינגן, אבל כשנקבל עלינו שיהיה הפה סח רק לטובה, אז בסיעתא דשמיא נוכח לשנה הבאה בני חורין.

(בדרשת שבת הגדול תשכ"ה)

יש לבאר המעם שאנו אומרים בתחילת ליל הסדר 'כל דכפין ייתי וייכול' בשעה שהדלת נעולה ובשעה שעדיין אין אנו אווזים בשולחן עורך, ורק זמן רב לאחר מכן, לאחר שכבר אכלנו ושבענו כל טוב וסיימנו את סעודת החג, אז נוהגין לפתוח הדלת לפני אמירת שפוך חמתך (רמ"א בשו"ע אור"ח סימן טפ).

ונראה דהנה איתא בטור (אור"ח סימן תל) שבפסח שיצאו ישראל ממצרים, כשקיימו את ציווי ה' (שמות יב, ג) בעשור לחודש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבות שה לבית, לקחו להם כל אחד שה לפסחו וקשר אותו בכרעי

הנה בעונותינו הרבים ירד קרן ישראל ברוחניות ובגשמיות ובחשוכא יתבינן מבלי לראות שום ניצוץ אור והתנוצצות של גאולה, אך זאת נחמתינו בעניינו כשרואים איך שישראל קדושים עדיין עוסקים בתורה ומהדרים במצוות ומבזבזים ממונם לצדקה, וזוה שעדיין לא נכובה תוחלתם ולא נכבה אורם.

זה שאנו אומרים, **הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים**, שהגענו כבר עד לדיוטא התחתונה בה היו אבותינו במצרים ואוכלים אותו לחם עוני שאכלו הם, אבל יש לנו התחזקות כשרואים מעשה הצדקה שעושים אלו עם אלו שמכרזים ואומרים כל דכפין ייתי וייכול, כל דצריך ייתי ויפסח, ובזכות זה אנו מצפים לגאולה, **השתא הבא**, לשנה הבאה בארעא דישראל, **השתא עבדי**, לשנה הבאה בני חורין.

[בליל הסדר תשכ"ג]

ידוע מספרים הקדושים (עיין במחזה אברהם להרה"ק מבוטשאטש, פרשת משפטים) שלכך קרויה המצה לחם עוני (דברים טו, ג), מלשון ענוה, להורות על מדת הענוה הגדולה מכל המדות הטובות (ראה עבודה זרה כ, ב), וכן עצם המצה שהיא קטנה ודקה ויבשה מורה על ההכנעה והענוה (ראה כלי יקר, שמות יג, יד; מגן אברהם להרה"ק מטריסק, פרשת צו, ד"ה מה נשתנה; מנחם ציון, פרשת ויקרא, בסעודת יום א' דחוק"מ; אמרי נועם, לפסח, אות ו; בני יששכר, מאמרי ניסן, מאמר ת, אות י), **וזה הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים**, היינו שכך התנהגו אבותינו

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, כוונתינו בזה דהעניות העבירה אותם על דעתם, עד שנפלו וירדו למצב של הללו והללו עובדי עבודה זרה (ילקוט, פרשת בשלח רמז רלד).

לבן אנו אומרים, כל דכפין ייתי וייכול, ואז כל דצריך ייתי ויפסח לעשות סדור הפסח ככל משפטו וחוקתו. כמו שכתבו המפרשים (ראה כל בו, סימן נא) שאין הכוונה בזה לקרבן פסח דהלא אינו נאכל אלא למנוייו ולא שייך להזמינו עכשיו, אלא המכוון לצרכי הפסח ומצוות הלילה. ובשום לב להתבונן שהמדובר בנחות דרגא כזה שעד לעת כזאת לא טרח לבקש ולהכין לעצמו מצה ומרור לצאת ידי חובתו, ובכל זאת יש לדונו לכף זכות, כי ברעבונו ומחסורו אינו מסוגל ליתן דעתו על קיום המצוות, ואחרי שיאכל לשובע נפשו יתעורר לדרוש את ה' ומצוותיו כדת לעשות.

[בשיעור חומש ורש"י פרשת אחרי תשכ"ז]

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, כל דכפין ייתי וייכול, כל דצריך ייתי ויפסח וכו'. לכאורה מה לנו ולאדם כזה שלא הכין פסח ורק בשעת אכילה כשקוראים שיבואו לאכול בפסח אז נתעורר ניצוץ היהדות שבו ובא לאכול, והיו צריכים לגרשו ולקיים בו גרש לץ ויצא מדון (משלי כב, י) ולא להכניסו באהבה ואחורה.

אמנם היא הנותנת דכיון דהשתא עבדים אנו לס"מ ומשוקעים

ממתו וכו' עיי"ש, ולהבין בעי אמאי קשרו את השה דייקא לכרעי המיטה ולא מחוץ לבית.

ברם אפשר לומר שבאותו זמן שנצטוו בני ישראל בארץ מצרים להקריב את קרבן פסח היו הם בשפל המדרגה, כדרשו חז"ל (ויקרא רבה כג, ב) על הכתוב (דברים ה, ד) או הנסה אלקים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי וגו', אלו ואלו ערלים, אלו מגדלי בלורית ואלו מגדלי בלורית, אלו לובשי כלאים ואלו לובשי כלאים וכו' עיי"ש, וכיון שכך היו בני ישראל בושים ונכלמים בעצמם ואמרו האיך אנו השפלים שבשפלים נלך להקריב קרבן לה', קרבן שעומד ברום המעלות בעבודת ה'. אשר על כן מרוב בושה החביאו את השה וקשרוהו לכרעי המיטה בתוך הבית, למען אשר אף אחד לא יראה אותם כשבשפל מדרגתם הם עומדים להקריב קרבן לה', שכן הדבר ייראה כמי שעומד לעשות עבודה כשהוא מטונף, משל למנקה ארובות הלבוש בבגדים נאים כמו רופא גדול.

כמו כן אנו בבואנו לערוך את הסדר הקדוש בליל חג הפסח, אמנם עז רצוננו אשר כל דכפין ייתי וייכול, אבל אנו מתביישים להראות לאורח כיצד אנו עורכים את הסדר כשאנו בשפל מדרגתנו, לכן בתחילה עדיין הדלת נעולה כדי שאף אחד לא יראה בבושתנו וכלימתנו, ורק לאחר גמר רוב הסדר אז אנו פותחין את הדלת ומסכימים שכל דכפין ייתי.

[בדרשת שבת הגדול תשכ"ה]

השמדה ממש רח"ל מרחפת על כלל ישראל בכל מקומות מושבותיהם, איך נוכל לעלו ולשמוח במצב כזה בחג הפסח, ולשמחה מה זו עושה, וכי היום אנו בני חורין כדבעי, וכי נוכל לומר כעת על חג המצות זמן חרותנו. כן בפורים היאך נוכל לשמוח כעת על שניצלנו מגזירת המן, כאשר בכל דור ודור באו עלינו גזירות חמורות כגזירותיו של המן. אבל בני ישראל עם קדוש מצדיקים עליהם את הדין ויודעים כי כל מה דעבד רחמנא למב עביר, וגם בימים האלה שמחים בני ישראל בגאולתנו ופדות נפשנו ביציאת מצרים שהוציאנו לחרות עולם, וכל צרות הגלות הזאת אינם אלא למרק את החטאים לטובת ישראל עם קרובו.

זזה, הא לחמא עניא די אכלו
אבהתנא בארעא דמצרים, ואף שגם לעת הזאת סובלים אנו מחבלי הגלות כבארעא דמצרים, אפילו הכי כל דכפין ייתי וייכול וכל דצריך ייתי ויפסח, רצ"ל שגם הרעבים והנצרכים אוכלים רק מצה ופסח ולא חמין ח"ו אף אם ירעב, כי נצח ישראל לא ישקר ולא יכזב, ובזכות זאת נזכה לשנה הבאה בארעא דישראל ולשנה הבאה בני חורין.

ולבך היה הלל כורך מצה ומרור ואוכל ביחד, להורות דמצות אכילת מצה והשמחה על גאולתנו ממצרים צריכה שתהיה לא רק כשכולנו מסובים ומתענגים מכל טוב הארץ, אלא אפילו כשרע ומר לנו בגלות הזה אפילו הכי מצה ומרור יחדיו ידובקו והיו לאחדים.

[בשולחן הטהור יום ש"ק
 חודה"מ פסח תשל"ב]

בעמקי הטומאה, אין עוד נביא ולא אתנו יודע עד מה, ויש הסתר פנים בעולם כמו בעת שהיו אבותינו במצרים, אזי עצם הדבר שהרשע מרגיש תשוקה בנפשו לשמוח בפסח, הרי זה חשוב ומרוצה לפני הקב"ה, כי ניצוץ זה מלמד שנשמתו רוצה ללכת בדרך טובים אלא שתעתה ולא מצאה דרכה. ולכן צריך לקרב אדם כזה ככל האפשר ולא לדרות ח"ו אבן אחר הנופל, ובזכות זה לשנה הבאה בני חורין והשי"ת יראה עניינו ולחצנו, והפתח הקמן הזה כחדרו של מחמ הפתוח בלב כל איש ישראל, יפתח כפתחו של אולם והניצוץ יהיה לשלהבת גדולה, עד אשר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור והנרחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקודש בירושלים (ישעיה כו, יג).

[שפע חיים – רעוא דרעוין, פרשת משפטים,
 מאמר ד, משנת תשל"ב]

המתבונן בצרות שעבוד הגלות המר הזה, אפשר שיעלה טינא בלבו ויחשוב שבימים הראשונים שהיו טובים מאלה, בימי מלכות דוד ושלמה שהיתה יד ישראל תקיפה וישבו איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו שקמ ושאנו, באותה תקופה היה אפשר לשמוח כראוי על יציאת מצרים וגאולתנו ופדות נפשנו, מה שאין כן עתה כאשר ננסת ישראל בגולה כבר אלף ותשע מאות שנה בצרות רבות ורעות, מתהלכים מגוי אל גוי מוכים ונהרגים בידי רשעי אומות העולם, ואין לך יום שאין קללתו מרובה משל חברו, וסכנת

* * *

יצרי הרע מקרבי ואני גאוותן שפל ונבזה, ומכל העיניים שיש בספרים הקדושים לא קיימתי בנפשי מאומה, וממילא לא יפלא כי הלה מצא את מקומו אצלי, כי מן השמים הזמינו אותו שיבוא אלי בדווקא כדי להוכיחני על פני שאכיר את שפלותי ודלותי כי חדל אישים אנכי. ולכן בהאי שעתא מבקש אני ממך רבון כל העולמים, עזרני נא שאזכה גם אנכי לשוב בתשובה שלימה לפנך, ואמנם השתא הבא, אבל אני מקוה ומייחל כי לשנה הבאה אהיה בארעא דישראל בירושלים הבנויה, ושם אזכה גם אנכי לראות רק עושי מצוה בלבד.

ושפע חיים – רעוא דרעין, פרשת שמיני, מאמר י, משנת תשל"ג

* * *

הנה החל מימי הפורים משתוקק כל אדם מישראל להכין את עצמו בהכנה ראויה לקראת חודש ניסן וחג הפסח, ומחליט בדעתו כי מהיום ואילך יעשה תשובה ויתנהג אחרת ממה שנהג עד עכשיו, וכך חוזר ושונה בקבלה זו בכל שבת ושבת שהוא זמן תשובה, שב"ת אותיות תש"ב (בעש"ט עה"ת, פרשת יתרו, אות יא; תניא, אגרת התשובה, פרק י).

אולם בהגיע ליל הסדר הוא מתבונן במצבו ונוכח כי אין לו שום השגה בטעמן ושורשן של מצוות הלילה הזה, ושאינו יודע מאומה מן הטעמים והכוונות של מצות מצה אשר רבבות עולמות תלויין בה, ולכן הוא מתוודה ואומר, **הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים**, הרי מצה זו היא בשבילי לחם עוני, כי הגני עני בדעת

הנה הימים שמפורים ועד פסח הם ימי תשובה והתעלות (חסד לאברהם, מעין ב, נהר נו), ובליל פסח איש יהודי אומר, אני בעוונותי הרבים נפשי ונשמותי ריקנים מן המצוות, ובושתי לגשת אל הסדר בגוף טמא כזה, בלא תורה ותפילה ומעשים טובים, אלא בדברי נבלה רח"ל, ואין רגע בלי עון, השכם וחטוא השכם וחטוא, כיצד אמצא עזו בנפשי להסב אל הסדר בגוף עכור ומזוהם, ולהכניס מצה וד' כוסות לפה שאינו טהור.

ולכן פותח ואומר בקול בכי, **הא לחמא עניא**, וגם אנכי עני בדעת (עיין גרים מא, א), ובגדר די **אכלו אבהתנא בארעא דמצרים**, ששם נאמר ואת ערום ועריה מן המצוות (שמות רבה א, לה), ובכל העולם אין עוד נשמה ערומה ומעורטלת מן המצוות כמוני, וראויה לדבר שהרי אני אומר עכשיו כל דבפין ייתי וייבול, המכוון לאלו שבשפלותם לא הכינו לעצמם סדר כראוי, ודייקא השפלים האלו המה שמוגיעים אלי, וזאת לעומת שאר בני ישראל שמוסובין כעת לשולחן ועורכים את הסדר בקדושה ובטהרה, שלהם בוודאי לא יזמין הקב"ה אורח רשע ולץ כמו שהזמין לי, שאינו יודע כלום ושכל רצונו הוא לאכול לשובע נפשו.

ואין זאת אלא מחמת שגלוי וידוע לפניו ית"ש כי האורח הזה שלא הכין עצמו לפסח ואני העני והאביון מן המצוות, שנינו שוים במדרגה אחת, ובוודאי עוונותי גרמו לי שלא ביערתי את

שלימה וחוששין שלא תהא מחשבה מועלת להשביית הדבר ולבטלו ח"ו (עיין סנהדרין כו, ב וברש"י ד"ה מפר), לכן אומרים זאת בלשון ארמית.

[שפע חיים – רעוא דרעוין, פרשת מצורע, מאמר ה, משנת תשל"ג]

* * *

נראה לפרש על פי מה ששמעתי מפי חסיד ישיש אחר [ה"ה הרה"ח ר' ברוך ז"ל, שו"ב ותלמיד חכם שהתגורר בקלויזנבורג] מה ששמע מפה קדשו של דו"ז הגה"ק משינאווא זי"ע, לפרש מאמר הכתוב (ישעיה נ, ח) נאם ה' אלקים מקבץ נדחי ישראל עוד אקבץ עליו לנקבציו, כי לפני בוא יום ה' הגדול לקבץ כל נדחי ישראל מארבע כנפות הארץ כבר יהיה קצת קיבוץ גליות בארץ הקודש, וזה עוד אקבץ עליו לנקבציו, רצ"ל נוסף למה שנקבצו וכאו שם מכבר, עכד"ק.^א

^א ראה בדברי קדשו בעידן רעוא דרעוין ש"ק פרשת וילך, שבת שובה תשמ"ב (שפע לירח האייתנים ח"ב עמ' עז): ואני מצאתי הענין מפורש בספר שבילי אמונה לחכם קדמון מוה"ר מאיר אלדבי (נתיב העשירי, פרק ראשון) ז"ל, כתיב במדרש כי יתנדבו הרבה מיישראל תופסי תורה וחסידים ואנשי מעשה לבוא לדור בארץ ישראל ולהתישב בירושלים עיר הקודש, איש איש כפי נדבת לבו ונצנצה בו רוח טהרה והכשר חיבת הקודש מארבע פנות העולם אחד מעיר ושנים ממשפחה, וכאשר יתישבו שם למען היות לו ניר ויתד נאמן בהר הקודש בירושלים, וישמע הבורא יתברך שמו שועתם, ויקרב קץ הגאולה וכו' עיי"ש.

ונראה לי לדייק ולהוסיף לדברי דו"ז הק' משינאווא, דהנה לנקבצים לא נאמר אלא

כתינוק בן יומו ממש, כפי שהייתי בארעא דמצרים כשהיו הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה (עיין ילקוט, פרשת בשלח, רמז רלד; זוה"ק, פרשת אמור, ח"ג קא, ב), איני יודע כלל מהי מצה, ואני אוכל את המצה כמו שאכלתי בהיות במצרים קודם מתן תורה כשהוצרך משה רבינו לומר לנו משכו ידיכם מעבודה זרה (שמות רבה, טז, ב).

ואומר עוד, כל דכפיין ייתי וייכול, אני אוכל את המצה הזאת לתאבון רק מפני שאני רעב, כי לא אכלתי כל היום שכן אפילו עני שבִּישְׂרָאֵל אסור לו לאכול עד שתחשך (פסחים צט, ב), ולא מחמת חביבות המצוה. כל דצריך ייתי ויפסה, שאני אוכל המצה רק בגדר דצריך ולא מחמת שאני יודע בטעמן וסודן של דברים נבבהי מרומים.

ואנו מבקשים, השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישׂראל, השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין, דאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתלמוד תורה (אבות ו, ב), וכשנהיה בארץ ישראל אשר אוריא דארץ ישראל מחכים (כנא בתרא קנא, ב) ואין תורה כתורת ארץ ישראל (בראשית רבה טז, ד), ונוכל לעסוק בתורה ולקיים המצוות בלי התגברות היצר, אז נאכל את המצה כבני חורין.

ואומרים זאת בלשון ארמית, על דרך שכתבו התוספות (ברכות ג, א, ד"ה ועונין) שאומרים העולם שלכך אומרים הקדיש בלשון ארמית לפי שתפילה נאה ושבה גדול הוא על כן נתקן בלשון תרגום שלא יבינו המלאכים ויהיו מתקנאין בנו עיי"ש, והוא הדין בזה כיון דכעת מתחילים לשוב בתשובה

לצורך פסח, שזה יהיה לו כהכנה לקראת הפסח. ואף גם בשעה שנותן צדקה לעני הוא עושה חשבון הנפש אם משך כל ימי חייו נתן לכל הפחות פעם אחת צדקה על מנת לפדות נפשו מעוונותיו, לקיים מה שנאמר (דניאל ד, כד) וחמאך בצדקה פרוק.

ויוֹרְמֹז בְּנוֹסַח הַהֲגָדָה, הַא לְחֵמָא עֵינַי דִּי אֲכַלּוּ אֲבַהֲתַנָּא בִּארְעָא דְמִצְרַיִם, כָּל דְּכַפִּין יִיתִי וַיִּיכּוֹל כָּל דְּצִרִיךְ יִיתִי וַיִּפְסַח, הַשְׁתָּא הֵכָּא לְשַׁנְהָה הִבָּאָה בִּארְעָא דִּישְׂרָאֵל, הַשְׁתָּא עֵבְרִי לְשַׁנְהָה הִבָּאָה בְּנֵי חוֹרִין. וַיֵּשׁ גּוֹרְסִין כִּהָא לְחֵמָא עֵינַי. וְהֵייוּ דְבִשְׁעָה שְׁהָאֲדָם עוֹרֵךְ אֶת הַסֵּדֶר, הוּא עוֹשֶׂה חֲשׁוֹן הַנֶּפֶשׁ וְרוֹאֵה כִּי כַעֲנִי נֶחֱשֵׁב, דְּהָלֵא אִין עֵנִי אֵלֵא בְּדַעַת (נִדְרִים מֵא, א), וְהִרְיָהוּ דֵל וְרֵשׁ בְּלֵי תוֹרָה וּבְלֵי מִצְוֹת, וּמְהִרְהֵר לְעִצְמוֹ אִילוֹ הֵייתִי שֵׁם לֹא הֵייתִי נֶגְאֵל כִּי גַם כַּעַת הֲנֵנִי עֵנִי בְּדַעַת כְּפִי שְׁהֵייתִי בְּמִצְרַיִם, וְהוּא מִתְמַלֵּא בּוֹשָׁה וּכְלִימָה הַיֵּאֵךְ הִרְהַבְתִּי פְּנֵי לְגִשְׁתִּי לְעוֹרֵךְ אֶת שׁוֹלְחֵן הַסֵּדֶר כִּאֲשֶׁר נִשְׁמַתִּי מִטּוֹנַפְתִּי וּמְלוֹכְכַת כָּל כֶּךָ, וְכַבְעֵל מוֹם נֶחֱשַׁבְתִּי.

ולֹזָה הוּא מִתּוֹוּדָה לְפָנֵי הַשִּׁי"ת וְאוֹמֵר, כִּהָא לְחֵמָא עֵינַי דִּי אֲכַלּוּ אֲבַהֲתַנָּא בִּארְעָא דְמִצְרַיִם, הִנֵּה נִשְׁאֲרֵתִי עֵנִי בְּדַעַת מִמֶּשׁ כְּאוֹתָהּ עֲנִיּוֹת שְׁהִיתָה אֲצֵל אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם שְׁהִיו עֲנִיִּים בְּדַעַת כִּי הֵלֵא הוּוּ עוֹד קוֹדֵם מִתַּן תּוֹרָה, וְאִינֵנִי טוֹב מֵהֶם, וְאִפְשָׁר אֲדַרְבֵּה גְרוּעַ מֵהֶם, וְמָה שִׁישׁ בִּידִי לְעִשׂוֹת כַּעַת הוּא רַק מִצְוֹת צְדָקָה שְׁתַּצִּילֵנִי וְתִגַּן בְּעַדִּי, וְלֹזָה מְכַרְזֵי וְאוֹמֵר, כָּל דְּכַפִּין יִיתִי וַיִּיכּוֹל, כָּל דְּצִרִיךְ יִיתִי וַיִּפְסַח, וּמְכִוִּין

וְלֹזָה נִתְכוּיִן בְּעַל הַהֲגָדָה בְּאוֹמְרוֹ, הַשְׁתָּא הֵכָּא, לְשַׁנְהָה הִבָּאָה בִּארְעָא דִּישְׂרָאֵל, קָאִי עַל זְמַן שְׁלַפְנֵי הַגְּאוּלָּה, שְׁכַנ"ל נִהְיֶה בִּארְץֵי יִשְׂרָאֵל אֲבָל עַדִּיִן אֲנֹן בְּכַחֲנִיַת עֵבְרִים, וְכָל זְמַן שְׁנַמְצִאִים שֵׁם תַּחַת מִמְשַׁלַּת הָעֵרֶב רַב עַדִּיִן אִין זֹו הַגְּאוּלָּה הָאֲמִיתִית שְׁאֵלִיָּה אֲנֹן מִיִּחְלִים, אֵלֵא הַשְׁתָּא עֵבְרִי, לְשַׁנְהָה הִבָּאָה בְּנֵי חוֹרִין, וְאוֹ גְּאוּלָּה תְּהִיָּה לְנוֹ כְּשִׁנְהִיָּה תַּחַת מִמְשַׁלַּת הַקַּב"ה לְבָדוֹ.

ובעת אמירת ההגדה,

לילות חג הפסח, תשל"ו ותשל"ט

כִּאֲשֶׁר פֶּסַח הַמַּחְבֵּר (שׁו"ע אורח חיים סימן תכמ, א) שׁוֹאֵלִין בְּהַלְכוֹת פֶּסַח קוֹדֵם לְפֶסַח שְׁלִשִׁים יוֹם, הוֹסִיף הַרְמ"א וְכַתֵּב, וּמִנְהַג לְקַנּוֹת חַמִּים לְחַלְקֵן לְעֵנִיִּים לְצוֹרֵךְ פֶּסַח וְכו', וְתִמּוּה מָה שֶׁהַסְּמוּךְ הַלְכוֹת אֵלּוֹ אֲהַדְרִי. אֵלֵא דְכִאֲשֶׁר מִתְקַרֵּב וְכֹא חַג הַפֶּסַח וְצִרִיכִים לְעִסּוֹק בְּהַלְכוֹת הַפֶּסַח, בֹּא הָאָדָם לְעִנּוּה יִתִּירָה וְלִשְׁבְּרוֹן לֵב וּמְכִיר בְּכַךְ שֶׁמְעוֹלֵם לֹא קִרָּא וְלֹא שְׁנָה וְשִׁאִין בּוֹ רִיחַ תּוֹרָה, וְלִכֵּן עַל כָּל פְּנִים מְקַבֵּל עַל עִצְמוֹ לְתַת צְדָקָה לְעֵנִיִּים

לְנִקְבְּצֵיו דִּיִּיקָא, הֵייוּ שְׁמַאת ה' הִיתָה זֹאת וּמְדַרְכֵי פְּלִאוֹתָיו שְׁנִשְׁמוֹת הִלְלוּ יִתְקַבְּצוּ וַיְהִיו בִּארְץֵי יִשְׂרָאֵל עוֹד לְפָנֵי בֵיאת הַמְּשִׁיחַ, וּמַעֲשִׂיהֶם מוֹכִיחִים עֲלֵיהֶם כִּי נִשְׁמוֹת קְדוּשׁוֹת הֵם וּמַתְעַלִּים בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה, וְלֹא רוֹצִים מִן הַשְּׁמִים שְׁנִשְׁמוֹת אֵלּוֹ יִהְיוּ עַדִּיִן בֵּין הַגּוֹיִים בְּשַׁעֲה שְׁמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ יוֹפֵי בְּשַׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַיִם, לְפִיכֵךְ מְקַבְּצִים וּמְבִיאִים אוֹתָם לְשֵׁם קוֹדֵם בֵּיאת הַמְּשִׁיחַ לְחִסּוֹת תַּחַת כְּנָפֵי הַשְּׁכִינָה.

על מצות ומוררים יאכלוהו, ופסח נאכל על השוכע כדתנן (פסחים קט"ב, ב) אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן.

וזה שאמר, הא לחמא עניא די אכלו וכו', כי בגלות נתקנה פסקא זו, ובגלות רוב ישראל אוכלים בכל הפסח מצה משומרת משעת ליישה, דבשעת הדחק יוצא בה, כמו שכתב הגאון (שאלתות, פרשת צו, שאילהא עו) וכן כתב הרא"ש כלל כ"ו (פסחים פ"ב סימן כו) דחכמי צרפת ואשכנז סוברים כך, ולצאת ידי חובת הר"ף (פסחים יב, א) והרמב"ם (הלכות חמץ ומצה ה, ט) דסברי מצה משעת קצירה, רוב ישראל מצת מצוה אוכלים משעת קצירה, ושאר הפסח אוכלים מצה משומרת משעת ליישה.

ואפשר דמה שאמר הא לחמא עניא מדבר על מצה שאוכלים בפסח שאינה משומרת אלא משעת ליישה, ואמרו שאין זו המצה שאנו אוכלים למצוה, וזה שאמר, הא לחמא עניא, הא מכלל דאיכא אחריתי והיא מצת מצוה משעת קצירה, וזו זכר למה שאכלו אבותינו. כל דכפין, על דרך אדם ממלא כריסו מהם, כי הרעב ללחם ייתי וייכול ממצה זו היא הלחם שמשומרת משעת ליישה. כל דצריך לצאת ידי חובה שלזה יקרא צורך לקיים מצוה, ייתי ויפסח, שיאכל כוית מצה באחרונה והיא מצת מצוה. השתא הכא, לשנה הבאה בארעא דישראל ושם נאכל כל המצה שמורה משעת קצירה, והטעם, השתא הכא עבדי ואין אנו יכולים לקיים המצוות כתיקונן, לשנה הבאה בארעא דישראל בני חורין ונקיים המצוות כמאמרן וסדרן.

שהגאולה תהיה בזכות הצדקה (דברים רבה ה, ז) לזה בטוח הוא כי לשנה הבאה בארעא דישראל.

[שפע חיים – רעוא דרעוק, פרשת ויקרא, מאמר א, משנת תשל"ז]

זכני הקדוש ז"ע בבני יששכר (מאמרי חרש ניסן, מאמר סיפור יציאת מצרים, מאמר ה, אות כ) הביא בשם הרב הגדול החיד"א וללה"ה, פירוש הא לחמא עניא די אכלו וכו', דהנה יש פלוגתא בין הפוסקים אם יוצאין במצה משומרת משעת ליישה או דוקא משעת קצירה, והנה מסתייעא מילתייהו דאינך דסברי משעת ליישה, ממצה שאכלו ישראל במצרים, דעל כרחק לא היה להם שימור משעת קצירה דלא היו קא מסקי אדעתיהו, ולפי זה ניתקנה הפיסקא (לדעת הגד פוסקים דסבירא להו משעת ליישה סני), ואומרים עליה הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, עכ"ד עיי"ש.

דבריו אלו של החיד"א מובאים בחיבורו גאולת עולם (על הגדה של פסח, שנדפס בסוף ספרו כסא דוד) וז"ל שם: כל דכפין ייתי ויכול וכו', אפשר לפי פשוטו כמו שאמרו בפרק כל שעה (פסחים מ, א) אמר רב הונא בצקות של נכרים אדם ממלא כריסו מהן ובלבד שיאכל כוית מצה באחרונה, באחרונה אין, בראשונה לא, מאי טעמא משום דלא עבד בהו שימור. ופירש רש"י, באחרונה היא מצות אכילתה, שעם הפסח היא חובת אכילתה דכתיב קרא

השמורה משעת לישה בלבד, משום שמחת יום טוב שלא יהא רעב בו ללחם. ולזה תיקנו לומר כל 'דבפין' דייקא ייתי וייכול, שבהיות שהוא רעב, ואם ימנע מאכילת מצה שאינה משומרת אלא מלישה ואילך יתבטל משמחת יום טוב, הא עדיפא שיאכל גם מאותה המצה שאכלו אבותינו בארץ מצרים שלא היתה משומרת משעת קצירה.

*

אלא שביסוד סברת הרב חיד"א שבמצרים לא היה לבני ישראל מצות שמורות משעת קצירה, נחלק עליו זק"ק ז"ע בבני יששכר (ש), וכתב שלדעתו אין ראיה מן המצה שאכלו ישראל במצרים, שהרי עיקר הא דבעינן שימור משעת קצירה הוא משום שיש לחוש שמא נשאו החימים מחוברים לקרקע אחר שכבר נגמרו, או שמא לאחר קצירה הניחום להתייבש וירדו עליהם גשמים והחמיצו, אולם במצרים שלא היה מטר יורד כמבואר ברש"י (בראשית מא, א), והארץ יבשה שם מאד עד שאין צורך לייבש התבואה ומכניסים אותה לבית מיד, אין כאן שום מיוחד, ולכולי עלמא לא בעינן בכהאי גוונא שימור משעת קצירה. ולפי זה יש לומר בהיפך, שלכך אנו אומרים על המצה שבידינו המשומרת משעת קצירה, **הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים**, שגם במצרים עשו שימור מעליא משעת קצירה אף שלא היתה דעתם לכך, עיי"ש.

ולבאורה נראה לומר, שהדבר תלוי בכ' הנוסחאות, אם הגירסא היא 'הא לחמא עניא' או 'כהא לחמא

וממשיך שם החיד"א, וז"ל: ואפשר לומר כפשוטו, דאומרו הא לחמא עניא על מצת מצוה נאמר, והוא דלסוכרים דשימור משעת לישה סגי, ושרשי מחלוקת זה אדניהם הטבעו בסוגיית פרק כל שעה (פסחים דף ג) כמבואר בהרמב"ן בספר הלכות (בחדושי שם) ופסקי הרא"ש (שם) והרב פרי חדש (או"ח סימן תנג סק"ד) ומו"ק וקציעה סי' תג"ן, עיי"ש באורך. ומסתייעא מילתייהו דהני דסברי הכי, דמצה שאכלו במצרים לא היה אלא שמורה משעת לישה, כי בעת הקציר לאו אדעתייהו ואכתי עבדי פרעה הו. ואפשר כי היינו דאמר **הא לחמא עניא**, כלומר המצה הזו השמורה משעת לישה היא כשרה וסגי וקורא אני עליה הא לחמא עניא, וכי תימא דיש סברא שתהיה המצה משעת קצירה, לזה אמר די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, הוא הלחם אשר אמר ה' לצאת ידי חובה במצרים כי לא היה שמור אלא משעת לישה, ושפיר קאמינא הא לחמא עניא ונצא בה ידי חובתנו. עכ"ק.

ולפי דרכו נראה להוסיף נופך, דהנה זקני הקדוש בעל ישמח משה ז"ע היה נוהג שלא לאכול שום מצה בפסח מלבד הכזיתים שאכל בליל הסדר, אבל זקני הקדוש מצאנו ז"ע ובניו הקדושים אחריו לא נהגו כן כדי שלא למנוע משמחת יום טוב (ראה במכתב ממון הדברי חיים ז"ע שנדפס בהוספות לתשובות דברי חיים (מהדורת באבוב) ח"א סימן ד; וע"ע בשפע חיים רעוא דרעוין ח"ה, פרשת צו, מאמר ו, עמ' קסד-קסה). וכיוצא בזה הדבר ברור שמו שאין בידו מצה שמורה משעת קצירה, אין לו להימנע מלאכול בשאר ימות החג מצה

הבאה בארעא דישראל, השתא עבדי,
לשנה הבאה בני חורין.

דחנה יש להתבונן מה ראו חכמים
להחמיר כל כך באיסורי חמין,
עד שגזרו שיהא חמין אוסר במשהו
(פסחים ל, א), וגם במקום שבכל שאר
איסורי תורה מהני ביטול ברוב או
בששים, מכל מקום חמין בפסח אפילו
באלף לא בטיל. ונראה לומר על פי מה
דאיתא בכתבי הקודש להאר"י הקדוש
(עיין באר היטב, או"ח סימן תמו, א; משנת חסידים,
מסכת ניסן, פרק ג משנה ד) שכל הנזהר
ממשהו חמין בפסח מובטח לו שלא
יחטא כל השנה. ולכן בהיות שהיצר הרע
יודע שבזהירות האדם ממשהו חמין
תלויה כל צדקתו בכל ימי השנה, הרי
הוא מתאמץ ביותר שאת להכשיל את
האדם במשהו חמין כדי שתהא לו
שליטה עליו להחמיאו בכל השנה כולה,
ולכן החמירו בו חכמים כל כך.

וזהו הטעם שהפליגו צדיקי הדורות
בריבוי הזהירות וההרחקה מכל
חשש חמין. וכידוע מה שסיפר זק"ק
מצאנו זי"ע מעשה שהיה אצל הרה"ק
הרבי ר' מענדלי מרימנוב זי"ע, שדרכו
בקודש היה לנהוג זהירות מופלגת
בשמירת החמים לצורך המצות, וכדי
לקיים מצות (שמות יב, יז) ושמרתם את
המצות הפקיד עליהם שני שומרים
תמידיים משעת קצירתם בחודשי הקיץ
ועד לאפיייתם בחודש ניסן, יומם ולילה
לא נשארו החמים אף רגע בלי השגחה,
והשק שהונחו בו החמים היה תלוי
באוויר, על ידי חבל שנקשר לתקרת
הבית. שנה אחת כשבאו להוריד את
החמים, ראו לתדהמתם ולהוותם

עניא, שלפי דעת הרב חיד"א שאבותינו
במצרים אכלו מצות שלא היו משומרות
אלא משעת לישה ואילך, מסתברא
שלדעת הרא"ש וסייעתו שאין צריך
שימור אלא משעת לישה ואילך, הגירסא
היא 'הא לחמא עניא', דהיינו שאותו
הלחם ממש שאנו אוכלים שאינו משומר
אלא משעת לישה אכלו אבותינו
במצרים. אבל לפי דעת הרי"ף וסייעתו
דבעינן שמירה משעת קצירה, הגירסא
היא 'כהא לחמא עניא', שהלחם שאנו
אוכלים אינו ממש אותו הלחם שאכלו
אבותינו במצרים אלא דומה לו,
שהמצות שאנו אוכלים הם משומרים
משעת קצירה, ואילו אבותינו במצרים
אכלו מצות שלא היו משומרות אלא
משעת לישה.

אולם לפי דעת הבני יששכר הוא
להיפך, שלדעת הרא"ש וסייעתו
דאין צריך שמירה אלא משעת לישה,
הגירסא היא 'כהא לחמא עניא', שהרי
המצות שלנו שאינן משומרות אלא
משעת לישה אינן אותו הלחם ממש
שאכלו אבותינו במצרים, שהרי המצות
שאכלו אבותינו במצרים היו משומרות
משעת קצירה, ואילו המצות שלנו אינן
משומרות אלא משעת לישה. ואילו
לדעת הרי"ף וסייעתו דבעינן שיהיו
המצות משומרות משעת קצירה,
הגירסא היא 'הא לחמא עניא', שאותו
הלחם ממש שאכלו אבותינו במצרים
שהיה משומר משעת קצירה גם אנו
אוכלין.

*

על פי דברי קדשם יש לבאר גם את
המושך המאמר, השתא הכא, לשנה

משעת קצירה הוא רק השתא הכא, כשיד היצר הרע תקיפה עלינו, אבל לשנה הבאה בארעא דישראל, כאשר ישחט הקב"ה את מלאך המות, שוב לא נהיה צריכים לזהירות מופלגת כל כך, שהרי רק השתא אנו עבדי ואימת היצר הרע עלינו, אבל לשנה הבאה בני חורין, חרות ממלאך המות (עבודה זרה ג, א.) הוא יצר הרע.

ובדברינו יבוא על נכון ניעוץ סוף
ההגדה לתחילתה, שמסיים בפיוט חד גדיא, ואתא הקב"ה ושחט למלאך המות וכו', ומתחיל הא לחמא עניא וגו' השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין, שסיבת ריבוי הזהירות שיהיו המצות משומרות משעת קצירה תלויה במלאך המות הוא יצר הרע, וכאשר יבוא הקב"ה וישחט למלאך המות, שוב לא יהיה החשש גדול כל כך.

(בדרוש בליל ב' דפסח תשל"ז)

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, כל דכפין ייתי וייכול, כל דצריך ייתי ויפסח. הנה יש כאן פליאה עצומה, שבתחילה כלפי אותו כל דכפין לא הזכיר רק לשון אכילה גרידא ולא אמר ייתי ויפסח, ולאחר מכן אומרים 'כל דצריך ייתי ויפסח' כלומר שיבוא ויערוך את כל סדר הפסח כהלכתו, ופליאה דעת ממני, מדוע רק 'כל דצריך' יבוא לעשות את סדר הפסח ולא 'כל דכפין', מי הוא זה אותו אדם רעב שמזמינים אותו רק לאכול ולא לערוך הסדר.

שעכבר אחד קפץ ויצא מן השק. וכשבאו וסיפרו לו את הדברים סבר באורייתא דקא רתחא ביה להעביר מן העולם את כל הני עכברי רשיעי. וחזר וקה"ק על הדברים כמה פעמים ברוב התפעלות, הרבי ר' מענדלי רצה לבטל מן העולם כל המין של העכברים, עד שהגיע אליו שר העכברים ופיים אותו, ונחה דעת קדשו (ולא נודע מה היה השיח וסיג ביניהם ובמה נתרצה לו הרה"ק). אחר כך נראו הרבה עכברים זוחלים ורצים מכל עבר, וכולם התנפלו על אותו עכבר שנכנס לתוך השק ונשכו בו וקרעוהו לגורים, בגלל רשעתו המחוצפת שהעיו להיכנס אל תוך שק החטים של צדיק וקדוש הוה.

ובל אלו הגדרים והסייגים הם מפני שבהיות שהיצר הרע יודע שכל הצלחתו בכל ימות השנה תלויה בזהירות ממשוהו חמץ, לכן הוא מתאמץ מאד להכשיל את בני ישראל במשוהו חמץ, ועלינו להזהר מכך ביותר. ובוה מובן מה שהחמירו כל כך לשימת הרי"ף וסייעתו שיהיו החיטים משומרים משעת קצירה, מפני שלפי ערך גודל התאמצות היצר הרע להכשיל את ישראל במשוהו חמץ, עלינו להזהר יותר ולשמר את המצות מיד משעת קצירה.

ומעתה יובן על נכון המשך המאמר, **הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, שהמצה הו שאנו אוכלין היא משומרת משעת קצירה כפי שאכלו אבותינו בארץ מצרים מצה משומרת משעת קצירה כדברי הבני יששכר.** אמנם כל ריבוי חששות אלו שבגינם אנו מוכרחים לשמר את המצות

כזה אין שואלים אם כבר עשה קידוש ושתה ארבע כוסות, ולא מציעים לו קודם לערוך את כל הסדר ולומר ההגדה, אלא תיכף ומיד 'ייתי וייכול' שיש לערוך לפניו שולחן מלא בכל מיני מטעמים שישבור את רעבון לבו וישביע בצחצחות נפשו. את האמירה הזאת מקדימים תחילה, כי ראשית כל יש לדאוג שכל הנפשות הרעבות ישיקמו את רעבונם. רק אחר כך אומרים הכרזה נוספת, כל דצריך ייתי ויפסח, שכאן אין אנו עוסקים באדם רעב ללחם הנקרא 'כל דכפין', אלא המדובר במו שהוא רק בגדר 'כל דצריך' שזקוק לבית שזמינו אותו לאכול בליל הסדר, רק לאדם כזה שאינו רעב כל כך ראוי לומר 'ייתי ויפסח' שישב תחילה לערוך את כל סידור פסח ככל משפטו והוקתו, וישאל מה נשתנה ויאמר ההגדה ויאכל כרפס ומרור, ואחר כך יאכל הסעודה בשולחן עורך.

לבן מקדימים ואומרים, הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, כי הנה גם כשהיו אבותינו במצרים תחת סבלות מצרים היו נוהגים לגמול חסד זה עם זה, כפי שאמרו חז"ל (תנא דבי אליהו רבה, פרשה כא) שכשהיו ישראל במצרים נתקבצו וישבו עד שהיו כולם באגודה אחת, וברתו ברית שיעשו גמילות חסדים זה עם זה. והרי הדבר ברור שבמצרים לא היו העניים בעלי מדריגה גבוהה ונשגבה, שכן היו קודם מתן תורה ולא היו בהם תלמידי חכמים וגדולי תורה, בכל זאת הבינו והשכילו שכאשר בא לפנייהם אדם רעב ללחם יש לגמול חסד עמו בלי לתהות על קנקנו יתר על המידה. זהו שאנו אומרים, הא

נראה לי לבאר על פי המעשה המסופר בפי העולם [אף שאיני יודע עד כמה מעשה זה מקורו נאמן, אמנם כך שגור בפי העולם (ראה בספר רחמי האב, ערך רחמים)] אודות רבי אליעזר אביו של הבעש"ט הקדוש זי"ע, שהיה מצוין מאד במצות הכנסת אורחים. פעם ביקשו מן השמים להעמידו בנסיון ונתלבש אליהו הנביא בדמות של הלך עני, ובעיצומו של יום השבת דפק על דלת ביתם כשבידו מקלו ותרמילו עם חפצי מוקצה, והתחיל לזעוק בנסות, הבו לי לאכול כי רעב אנכי. החריש רבי אליעזר ולא העיר לו מאומה על חפצי המוקצה שבידו, כשבלבו לימד עליו זכות שכנראה הוא חולה שיש בו סכנה או שיש איזה סיבה שהותר לו לטלטל בשבת חפצי המוקצה לצורך פיקוח נפש, ומיד הזמין אותו במאור פנים להיכנס לאכול, וציוה על אשתו להגיש לפניו בשר וכל מיני מטעמים. לאחר השבת גילו להם שבשכר זה יזכו לבן שיאיר את כל העולם כולו, ולשנה אחרת נולד הבעש"ט הקדוש זי"ע. מעשה זה מלמדנו כי על כל עני מישאל בכל מצב שיהיה חובה לרחם עליו ולפרנסו, כפי שכבר לימדנו חז"ל (בבא בתרא מ, א; ש"ע י"ד סימן רנא, י) שאין בודקין למוזנות, ואם מגיע יהודי ומתחנן על נפש שהוא רעב ללחם, מצוה להאכילו בלי לבחון את מראהו ומעשיו.

זה הכוונה כמה שאנו אומרים בליל הסדר, כל דכפין ייתי וייכול, ובכוונה לא מוזכרים כאן 'ייתי ויפסח', שכן כאשר דופק על דלת הבית אדם מוכה רעב שדבקה לשונו לחיכו ברעב ובצמא ולא בא אוכל לפיו זמן רב, לאדם

לתהות על קנקנו אם הוא עני הגון והאם הוא אכן רעב, אלא דלתנו פתוחה לכל יהודי.

ובזכות זה נזכה שיתקיים בנו, השתא הבא, לשנה הבאה בארעא דישראל, השתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין, כי כאשר יגיעו ישראל לידי מדה זו להיות כאיש אחד ובלב אחד, לא לעורר מחלוקת ומרנים ולא לדקור זה את זה בלשונם, אלא להביט בעין טובה על כל אשר מורע ישראל הוא, ולהתחנן ולבקש רחמי שמים על כל אדם מישראל, אזי נזכה לגאולה במהרה.

[שפע חיים – דרשות חומש רש"י, תשל"ח,
פרשת כי תבוא]

במצות חג הפסח זמן חרותנו אמרה תורה (דברים מז, ג), שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עוני וגו', ולכאורה הוא פלא והפלא, שהרי ביום טוב כזה בו אנו שמחים וששים על אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים היה מן הראוי שיהיה מצוה לאכול לחם מבושם ומשובח הנילוש בשומן וממולא בשקדים וצימוקים, ומה הענין לאכול דווקא לחם עוני העשוי מלחם ומים בלבד.

אכן לדברינו יתבאר, שכל גלות מצרים נגרמה לפי ששקעו עצמם בתוך התאוות, וכל כך נפלו לתוכם עד שבהיותם במדבר היו כמתאוננים ואמרו בערנה (במדבר יא, ה-ו) זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חינם את הקישואים ואת האבטיחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים, ועתה נפשנו

לחמא עניא, פירוש, מה שאני נותן כיום לחם לפני העניים המסובים על שולחני, די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, כלומר דבר זה למדנו מאבותינו במצרים שגם הם כשהיו קודם מתן תורה לא בדקו למונות ונתנו לאכול לכל עני ואביון גם אם אינו במדרגה הרמה, לכן גם אני מכריז כיום 'כל דכפין ייתי וייכול' שאם יש איזה אדם רעב ללחם הריהו מוזמן תיכף ומיד לבוא ולאכול על שולחני, בלי לשאול אם כבר ערך את הסדר ואם כבר שתה ארבע כוסות, ולא נאמר לו 'ייתי ויפסח' אלא 'ייתי וייכול'.

[בשיעור חומש ורש"י
פרשת כי תבוא תשל"ז]

בפרום עלינו חג הפסח שבו יצאו אבותינו ממצרים לפי שכרתו ברית לגמול חסד זה עם זה, אנו מקבלים על עצמנו שלא לבדוק למונות (ראה שר"ע יו"ד סימן רנא, י), אלא לחלק מעות חיטים לכל אחד ואחד, ולהזמין על שולחננו את כל דכפין וכל דצריך.

זהו שאנו אומרים, **הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים**, והמעם שירדו אבותינו למצרים הוא מחמת חטא מכירת יוסף כאמור, שהיה ענין של פירוד לבבות בין השבטים וגם במצרים היו אנשים עברים נצים, ולא יצאו משם רק כיון שקבלו על עצמם להיות כאיש אחד ובלב אחד, ועל כן בכל שנה ושנה מתעורר שוב ענין זה, ואנו מכריזים ואומרים, **כל דכפין ייתי וייכול**, כל דצריך ייתי ויפסח, בלי

זהו שאומרים בליל התקדש החג, הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, דהיינו שמתחילה ביקשו גדולה לעצמם והלכו אחרי כל תאוות המצרים, אולם זה גרם להם שעד מהרה חדלו המצריים לשלם להם שכר עבור העבודה והתחילו לעבוד בהם בפרך, ואז כאשר חבל הגלות התהדק סביב צווארם, היו מוכרחים לאכול לחמא עניא.

על כך אנו מכריזים ואומרים, כל דכפין ייתי וייכול, כל דצריך ייתי ויפסח, שלכאורה הוא כפל לשון ושפת יתר, אך לדרכנו יתבאר שהחלק הראשון שאומרים 'כל דכפין ייתי וייכול' אינו עולה על האכילה בליל הסדר, אלא היא הוראה לכל ימות השנה, שגם מי שרעב ללחם יאכל תמיד רק לחם עוני פשוט כדרך שאנו אוכלים בפסח, ולא ימלא כריסו באכילה גסה, אלא יאכל רק כזית מצה להשביע נפשו כשיעור הפסח. ואם כן יעשו אזי בזכות זה נזכה, השתא הכא, לשנה הבאה בארעא דישראל, השתא עבדי, לשנה הבאה בני חורין, כי אין צריכים דווקא תעניות וסיגופים כדי לקרב את הגאולה, כי כיום האנשים חלושי מזג מחמת רוב הצרות שעברו על ראשי עם קדוש בגלויות ואין בכוחם של בני אדם להרבות בתעניות, ועל כן בזמנינו כאשר אדם ממעט את תאות האכילה ומקיים בעצמו מה שאמרו חז"ל (גיטין ע, א) סעודתך שהגאתך ממנה משוך ירך הימנה, הרי זה נחשב כאילו התענה כל היום, וכידועים דברי הראב"ד (בעלי הנפש, שער הקדושה; ועיין מגן אברהם סימן תקעא סק"א) שזה התענית הגדול מכל התעניות, וכאשר אדם גודר עצמו שלא

יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו, ופירש שם רש"י שהתערעמו ואמרו, מן בשחר מן בערב. דבר זה לכאורה חסר פשר, מה עבר עליהם ומה ראו על ככה לבקש לשוב אל אדמת מצרים שם עינו אותם בעבודת פרך, היכו בהם ללא רחם ושיקעו את בניהם לתוך הבנין כמו שאמרו חז"ל (סנהדרין קא, ב וברש"י שם ד"ה נתמכמך; שמות רבה ה, כא), וכי לכך ביקשו לשוב, אתמהה. אלא כאן אנו רואים מה הרדיפה אחר התאוות גורמת לאדם, עד שיסכים לשוב אל תוך מצרים כדי למלא את תאוותו, ומרוב ששקעו בתאוות היה מתוק לחיכם אפילו החציר או השומים והבצלים יותר מן המן, באומרם שאף שגם במן אפשר להרגיש מעם בשר, אבל אין להשוות את טעם הבשר למה שהיה להם במצרים בכית הנוגש המצרי. אלו הם פני הדברים כששוקעים בתאוות שאחריתם מי ישורנו.

על כן ציוה הקב"ה שבכל חג הפסח יאכלו דווקא לחם עוני, שאין בו מאומה מלבד קמח ומים, ואפילו מלח אסור ליתן לתוך המצות (שו"ע או"ח סימן תנה, ה), כן אין מטבילים המצה בתוך המלח בליל הפסח משום לחם עוני (שם סימן תעה, ג, ובלבוש שם). להורות שכל הצרות בגלות מצרים היו משום שמיאנו לאכול לחם עוני, אלא התאוו לשולחנם של המצריים וביקשו לזלזל ולסבוא את כל טוב ארץ מצרים. זהו הלימוד מאכילת המצות, שסתפק אדם במועט ויאכל רק כדי חייו להשביע את רעבון נפשו, ויהיה רגיל לאכול גם לחם עוני פשוט, ויידע שהפריג'י'דר בביתו אינו מוכרח להיות מלא וגדוש מזון אל זן בכל התאוות.

ועניותם. זאת נחמתנו בעניינו, שעיקר העשירות צפון ושמור לבני ישראל, והם יקבלוהו רק לעתיד לבוא, כאשר לשנה הבאה בני חורין, היינו בגאולה השלימה.

[שפע חיים – דרשות חומש רש"י, תשמ"ב,
פרשת בהר בחוקותי]

הגה"ק החתם סופר ז"ע בדרשותיו (ח"ב דף רנו ד"ה כהא) כתב לבאר מחלוקת הרשב"ם ותוספות (פסחים קט), ב, שלהרשב"ם מצה בזמן הזה אינה נאכלת בשני חבורות מדאיתקש לפסח, והתוספות הקשו עליו ממתניתין דאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, והעלו דלכל מילי איתקש ולהא מילתא לא איתקש. וכתב, לא ידענו טעם הדבר דלהא מילתא לא איתקש, וממשיך דויל בתר טעמא דאין הפסח נאכל בב' חבורות כתב החינוך (מצוה טו) כדרך השרים והמלכים שאין אחד צריך לשולחנו של חבירו וכלום חסר בבית המלך, והנה זהו בפסח שהוא זכר לחירות, מה שאין כן מצה זכר לעבדות שנקראת לחם עוני נאכלת שפיר בב' חבורות, זה דעת התוספות. אמנם כוונת רשב"ם יש לומר דנהי דלא איתקש להא מילתא, מכל מקום כיון דלכל מילי איתקש, יש לחוש מהרה יבנה המקדש ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו מצה בב' חבורות, השתא נמי נאכל הפסח בב' חבורות, דהרי איתקשו, והם לא ידעו לחלק כנ"ל, לכן יש לאסור גם מצה בזמן הזה לאכול בב' חבורות. עכלה"ק.

להיגרר אחרי התאוות, בזה הוא מקרב את הגאולה שזוכה להיות לשנה הבאה בארעא דישראל.

[בשיעור חומש רש"י פרשת ויחי תש"מ]

בליל פסח, כשאנו יושבים לפני שולחן ערוך עם מצה ויין כדת, לבנו מתמלא שמחה. אנו משבחים את בוראנו ואומרים, הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, בזמן גלות מצרים אכלו אבותינו העבדים לחם עוני, שהוא לחם שעבדים אוכלים, ואילו בזמננו הרחיב ה' לנו, עד שאנו יכולים לומר כל דכפין ייתי וייבול, כל דצריך ייתי ויפסח, וכל יהודי יכול לקבל אורחים בביתו, להאכילם ולהשקותם.

אנו שמחים בחלקנו ומשבחים להשי"ת, שאף שאיננו עשירים מופלגים, אבל מצבינו שפיר מהמצב שהיו אבותינו במצרים. בעוד לנו יש אפשרות להכניס אורח לחג, עברו על אבותינו הרבה תקופות וזמנים קשים שלא היה להם כדי סיפוקם. אסור לשכוח מה שעבר עלינו בכל דור ודור, וברורנו במחנות השואה בפרט, ולתת שבח והודיה להשי"ת על טובו הגדול, שמצבנו הנוכחי אינו כבי רע.

על כוונה זו אומרים, השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל, כי אכן לא ברור אם לעתיד לבוא יהיו עוד עניים או שיחדל אביון מקרב הארץ (עין ברכות לד, ב), אבל וודאי לא יהיו אז עניים כאלו כמו שיש בזמן הגלות, שצריכים להזמין אותם הביתה מחמת רעבונם

בהוויות דאב"י ורבא, ומשיבים לו, אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, דמשמע מזה שדייקא אחר הפסח לא, אבל מצה אפשר לאכול בב' חבורות וכמו שכתבו התוספות, ואם כן מוכח דלא קיימא לן כמאן דאמר לחם שעונין עליו דברים הרבה, אלא לחם עוני כפשוטו, ולכן אין צריך לעסוק כעת בדברי תורה.

לפי זה יש לפרש, **הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים**, משמע דמפרש לחם עוני כפשוטו ולא שעונין עליו דברים הרבה, וגם נראה דאינו חושש לשיטת הרשב"ם דיש לחוש שיטעו כאשר מהרהר יבנה בית המקדש, והראיה, שהלא תיקנו לומר כל דבפין ייתי וייבול, ואפילו אם יבוא ממקום אחר מכל מקום רשאי הוא לבוא גם כן לאכול במסיבה זו שנית, וגם דכיון שמזמין את כולם לאכול עלול לקרות שלא יספיק להכין עבור כולם ויצטרכו לילך להשלים סעודתם במקום אחר, והרואה שעושים כן יכול לבוא לירי חשדא שמא אינם מאמינים שמהרהר יבנה בית המקדש כמו שכתב החתם סופר בסברת הרשב"ם, על כן תיקנו לכל אחד לומר מיד, **השתא הבא לשנה הבאה בארעא דישאל, לגלות דעת שאין אנו מהמתיישבין מן הגאולה ח"ו**, אלא דקיימא לן כשיטת התוספות, והבן.

על דרך מוסר יש להוסיף, שלכך אסרו לאכול אחר אפיקומן, כיון שמאריכים באמירת ההגדה והפיוטים ומרכיבים לספר ביציאת מצרים ובדברי תורה, ואולי יעלה בלב אחד המסובין לילך אחר הסדר לסעוד את לבו וימשך בסעודה בזמן שראוי ללמוד תורה, שזהו

לפירוש הרשב"ם יש לפרש אומרינו בהא לחמא עניא, כל דבפין ייתי וייבול, דהכוונה שעליו לבוא לכאן מיד בתחילת הסעודה כדי שיהיה מותר לו לאכול, כי אסור לו לאכול את המצה בב' חבורות, אך אכתי תקשי עליו קושיית התוספות שהלא במשנה נאמר אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן, משמע דרק אחר הפסח דייקא אסור אבל מצה מותר, לכך מסיים בעל ההגדה ואומר, **השתא הבא לשנה הבאה בארעא דישאל**, ולכך צריכים להזהר גם עתה מחשש שמא יאמרו אשתקד אכלנו בב' חבורות וכהחתם סופר הנ"ל.

אכן שיטת התוספות צריכה ביאור עדיין, דלפי מה שכתב החתם סופר טעמם הוא מפני שרק הפסח צריך ליאכל דרך חירות כיון שהוא מורה על חירות, מה שאין כן המצה שנקראת לחם עוני שהיא זכר לעבדות אין צריך להקפיד בזה לאוכלה כדרך המלכים. ברם התינוח לזמון דאמר שלחם עוני הוא זכר לעבדות, אבל לזמון דאמר לחם עוני לחם שעונין עליו דברים הרבה (ראה פסחים קטו, ב), והרי הדברים שעוניים עליו דברי תורה המה, שכל ההגדה מיוסדת על מדרשי חז"ל, אם כן הרי גם בזה יש ענין של חירות, דאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה (אבות ו, ב), ולפי דברי החינוך היו חיובים גם בזה להקפיד שלא לאכול בב' חבורות גם בזמן הזה.

ויש לומר שזוהי שאלת הבן חכם, בראותו שהלילה הזה כולנו מסובין, הוא תמה ושואל, מה העדות והחוקים והמשפטים אשר צוה ה' אלקינו אתכם, כלומר למה אין עוסקין עכשיו בתורה

את קרבן הפסח, עוד היו כאלה שלא רצו להקריב הקרבן (שמות רבה י"ב, ה), מפני שהטומאה התגברה עליהם והיו אדוקים בעבודה זרה, עד שהוצרך משה רבינו לאמר להם משכו וקחו לכם צאן (שמות י"ב, כ"א), ודרשו חז"ל (שמות רבה פ"ז, ב) משכו ידיכם מעבודה זרה.

אמנם יש לומר שגם במצרים לא אכלו כל ישראל מסיר הבשר, אלא הרשעים, מה שאין כן הצדיקים ושבת לוי שלא השתעבדו במצרים לא אכלו מסיר הבשר של מצרים ולא התגעלו בנבילות וטרפות,^א אלא הקפידו על מאכלות כשרות, ועל ידי כך זכו שנסארו בקדושתם והיה להם מוח טהור ולא ירדו כל כך לעמקי הטומאה לעבוד עבודה זרה. כן מצינו אצל האבות הקדושים ששמרו עצמם ממאכלות אסורות, וכמו שאמר יוסף (בראשית מג, טז) ומכוח מבח והכן, פרע להם בית השחיטה (הולין צ"א, א), ומהם למדו שבט לוי שלא לאכול מאכלות אסורות.

בזה יש לפרש הנוסח בהגדה, כהא לחמא עניא די אכלו אבהתנא

^א והרהרתי לפרש במאמר הכתוב [שמות טז, ג] בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשובע, שהזכיר על הבשר בשבתנו ולא באכלנו, ויש לומר שהיו נזהרים כבר מאכילת נבלות וטרפות ולא אכלו בשר. ושמחתי שמצאתי כן בחידושי חתם סופר עה"ת החדשים. ואפשר שבזכות זה ניתן להם מצות קרבן פסח ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל וגו'. ויבואר בזה בהגדה של פסח, היא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, לחמא דייקא בלי בשר, ומזה כל דצריך ייתי ויפסח, והבן. [שו"ת דברי יציב, אור"ח סימן רס אות י"ג, עיי"ש]

עיקר הפסח מלשון 'פה סח' (שער הכוונות דרושי הפסח דרוש י"א; פרע"ח שער חג המצות פ"ז, ועוד), על כן אמרו חז"ל אין מפמזין אחר הפסח אפיקומן למיגדר מילתא.

[בליל הסדר תשמ"ג]

מצינו שהשר של מצרים טען, מה נשתנו אלו מאלו, הללו עובדי עבודה זרה והללו עובדי עבודה זרה (ראה ילקוט, פרשת בשלח, רמז רל"ד; זוה"ק, פרשת אמור, ח"ג ק"א, ב), ויפלא הדבר מה היה הגורם לכך שמשפר שנים מעת שהיו השבטים והצדיקים הקדושים עם בני ישראל במצרים, כבר נפלו לחטא עבודה זרה.

ואפשר להסביר שזה נגרם מהפגם של מאכלות אסורות שהיה אצלם, שאכלו מהמאכלים שנתנו להם המצרים, כמו שאמרו (שמות טז, ג) בשבתנו על סיר הבשר באכלנו לחם לשובע, וכן אמרו (במדב"ר י"א, ח) זכרנו את ההגה אשר נאכל במצרים חנם וגו'. וברור שהמצרים לא השגיחו על הבשר שיהא מותר להם לאכילה כדת וכהלכה.

אכן כל זאת עשו המצרים במתכוון להכשיל את בני ישראל, כי הלא מצד אחד העבירו אותם בעבודה קשה ואמרו, הבה נתחכמה לו פן ירבה (שמות א, י"ז), ואם כן מדוע נתנו להם בשר לאכול לשובע, אלא שגם פרעה הלך באותה עצת רשע להאכיל אותם מאכלות אסורות, כדי שיהא לבם מטומטם עד שיפלו ויהיו עובדי עבודה זרה. כן מצינו שגם כשכבר הלכו להקריב

לכן אחר שאומרים, כהא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים, שאבותינו הקדושים במצרים (ובוודאי כל מי שבזמננו הוא יהודי כשר, הרי שאבותינו במצרים היו צדיקים וקדושים ולא מן הרשעים והפושעים שמתו בשלשת ימי האפילה, ועל עצמי אני בוודאי יכול לומר כן, כי הלא אני מצאצאיו של זקה"ק הישמח משה זי"ע שזכר את עצמו מעת שהיה במצרים) אכלו רק לחם עוני מפני שנוהרו ממאכלות אסורות כנ"ל, אומרים כי רק כל דכפין ייתי ויכול, שרק אלו שהם רעבים ונצרכים הם יבואו לאכול ולסעוד עמנו, אבל מלבדם אין להתערב אצל אחרים בימות הפסח. או אפשר, שאומרים כל דצריך ייתי ויפסח, כיון שהמאכלים אצלי הם כשרים, מותר לכל אחד לאכול זאת.

בזכות זה שאנו נוהגים כאבותינו, להיזהר ולהישמר ממאכלות אסורות ולא להתאוות לאכול בשר, נוכח שיהא השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל, שניגאל מן הגלות ונעלה לארץ ישראל. השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין, היינו על פי מה שאמרו חז"ל (אבות ו, ב) אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, אבל אם אוכלים מאכלות אסורות נהיה הראש והמוח מטוממם ואי אפשר להיות בן חורין ולעסוק בתורה, ורק על ידי זהירות באכילה נוכח ללמוד תורה.

ישפע חיים – דרשות חומש רש"י, תשמ"ד,
פרשת שמיני

בארעא דמצרים, כל דכפין ייתי ויכול, כל דצריך ייתי ויפסח, השתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל, השתא עבדי לשנה הבאה בני חורין. שאנו מורים באצבע על המצה (שו"ע אורח חיים סימן תעג, ו) שהיא לחם עוני, ואין יוצאים במצה עשירה שנילושה בין או במי פירות (שו"ע שם סימן תסב, א), ואומרים כהא לחמא עניא, שהיא לחם עוני ואין מעורב בה שום דבר אחר כי אם קמח ומים, ואשר על כן לא שייך בה חשש תערובת של מאכלות אסורות, וכן אין אופים אותה בתנור שמשתמשים בו כל ימות השנה לדברים אחרים, דווקא כהא אכלו אבותינו הצדיקים בארץ מצרים, שנוהרו ושמרו עצמם ממאכלות אסורות, ומחשש זה לא רצו לאכול שום דבר אחר, כי אם לחם עוני שנעשה מקמח ומים בלבד, ואפו אותם על האש שאין בו שום חשש בליעת איסור כמו בתנור.

זהו טעם מצות אכילת מצה, להראות שאבותינו הקדושים לא אכלו לחם שנאפה עם שומן ויין וכדומה שיכול להיות בוה כמה חששות ומכשולות, וכן שום דבר שהיה בו חשש מכשול ממאכלות אסורות, כי אם מצה פשוטה (וכמו שהיה גם לאחרונה פה בישיבה, שהבחורים הוצרכו לאכול מצה מפני חשש כשרות בלחם), וגם על זה השגיתו בוהירות יתירה שלא יתערב בו שום דבר איסור.

על כן מנהג ישראל תורה היא, שבפסח אין מתערבים אחד עם השני ואין אדם אוכל אצל חבירו.

דברי תורה

מכ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק שליט"א

פניני קודש על הגדה של פסח

וסודות הכלולים בה, והרי אכילתנו היא במצב די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים שהיו אז בשפל המדרגה ולא ידעו לכוון. אך מכל מקום אנו מתחזקים בכך שאומרים כל דצריך ייתי ויפסח, שבכל תפוצות ישראל הווילו בני ישראל מכספם להכנת צורכי החג לכל בר ישראל באשר הוא, ובזכות זה יתקבלו גם מצוות הלילה הזה.

*

ואפילו כולנו חכמים כולנו נבונים וכו' בולנו יודעים את התורה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים.

לבאורה צריך ביאור מהו ההוה אמינא שהחכמים והיודעים את התורה יהיו פטורים ממצות סיפור יציאת מצרים.

ויש לומר, כי הנה שבט לוי לא נשתעברו במצרים (שמות רבה ה, טז), והתלמידים חכמים נקראים שבט לוי כמו שכתב הרמב"ם (הלכות שמיטה ויבל יג, יג) עיי"ש, ולכן היה צד לומר שיהיו פטורים מסיפור יציאת מצרים משום שהם במדרגת שבט לוי שלא נשתעברו

הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים וכו' כל דצריך ייתי ויפסח.

נראה לבאר, דהנה אנו באים כעת לקיים המצוה הקדושה של אכילת מצה, אולם לב יודע מרת נפשו שאין לנו שום ידיעה בעומק הכוונות והיחודים שצריכים לכוון בעת קיום מצוה נשגבה זו, אין לנו שום השגה בסודות הגדולים והנוראים שישנם במצוה הקדושה, ועל כן נופל עלינו אימה ופחד היאך נבוא לאכול מצה במצב כזה.

אך בזאת אנו מתחזקים, שישקיף ה' וירא את כל הממון לאין שיעור שהווילו ישראל קדושים מכיסם לצדקה על מנת שיהיה לכל איש ישראל כל צרכי החג בהרחבה, ואת כל חלוקות קמחא דפסחא שחלקו בערי ישראל לקראת חג הפסח. ובזכות הצדקה הזאת תתקבל מצות אכילת מצה שלנו בכל מצב שהוא, ואף שאין משיגים את עומק כוונותיה וסודותיה.

וזוהו שאומרים, **הא לחמא עניא**, אין עני אלא בדעת (נדרים מא, א), והיינו שקיום מצות אכילת מצה שאנו מקיימים הרי זה כעני בדעת, בלי כוונות ויחודים

כל עיקר ותכלית יציאת מצרים היה עבור קבלת התורה, כמו שאמר הקב"ה למשה רבינו (שמות ג, יב) בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה. ועיקר השמחה שיש לנו בזמן הזה ביציאת מצרים הוא על כך שזכינו לקבל התורה, כי בוודאי אין לנו לשמוח כיום על גאולת הגוף משעבוד מצרים לפני כמה אלפי שנים, בפרט דאכתי עבדי אחשורוש אנן ואנו משועבדים וגולים בין האומות, נתונים למכה ולשביה ומקויים בנו הכתוב (ישעיה מב, כד) למשיסה יעקב וישראל לבוזים, ואם כן מה יש לנו לשמוח על חירות הגוף ביציאת בני ישראל ממצרים לפני רבות בשנים. אלא שיציאת מצרים היתה למטרה של קבלת התורה, וזה נשאר לנו לנצח נצחים עד היום הזה, ואין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה (אבות ג, ה), והחירות הזו היא עדיין מנת חלקנו עד היום הזה.

ועל זה אנו מודים, ברוך המקום ברוך הוא, וכל ההודאה והשמחה שלנו הוא אך ורק ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, שהוציאנו מטומאת מצרים וקרבתנו לעבודתו ונתן לנו את תורתו, ולא על חירות הגוף.

*

ושאינו יודע לשאול את פתח לו, שנאמר והגדת לבנך ביום ההוא לאמר וגו'.

נראה לכאר דאיירי באיש ישראל שאין לו שום לחלוחית והרגש דקדושה, וכבוא ליל הסדר בקושי נזכר

במצרים. ולהוציא ספק זה מלבנו סידר בעל ההגדה שאפילו כולנו חכמים מוטלת עלינו מצוה זו. וגם בהם שייך הכלל של כל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובת, וכראיה לדבר דגם היודעים את התורה חייבים בסיפור יציאת מצרים, הביא המגיד מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע וכו', שכולם היו תנאים קדושים וידעו את כל התורה כולה וכל רז לא אניס להו, ואף על פי כן ישבו כל אותו הלילה ועסקו בסיפור יציאת מצרים.

*

מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע וכו' והיו מספרין ביציאת מצרים כל אותו הלילה וכו'.

נראה לכאר הענין שהתנאים עסקו כל הלילה בסיפור יציאת מצרים, אף שבודאי ידעו הכל, כי עיקר התיקון בפסח היא תיקון הפה אחר שבמצרים היה הדיבור בגלות מחמת שהיו נשלטים על ידי קליפת 'פרעה' שהוא אתון 'פה רע', והתיקון לזה הוא בחג הפסח אתון 'פה סח' (ספר הליקוטם להאריז"ל, פרשת בא, ד"ה למען שתי; ועיין זוה"ק, פרשת וארא, ח"ב דף כה, ב). ולכן בליל קדוש זה החובה מוטלת על כל אדם להרבות בדיבורי סיפור יציאת מצרים, ולהוציא הדברים מפיו, ובכך יתקן פגם הפה שהיה בגלות מצרים.

*

ברוך המקום ברוך הוא, ברוך שנתן תורה לעמו ישראל ברוך הוא.

שהאדם שבע ודשן, אינו שום רבותא ולא בה חפץ ה', אלא הרבותא היא דייקא כשמאריך לספר ביציאת מצרים אחר שכל היום כמעט לא אכל כלום בהיותו טרוד ועסוק בעבודות היום והכנות לחג, וכעת המצה כבר מונחת לפניו והוא תאב לאכול ממנה ולשבור רעבונו, ומכל מקום הוא מתאפק ומספר בנחת את סיפור יציאת מצרים, שכמצב כזה יש בזה רבותא גדולה.

*

ואקח את אברהם וגו' וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו ואתן לו את הר שעיר לרשת אותו.

יש לומר דאומרו וארבה את זרעו הכוונה היא על בני הפילגשים והגר, ומלכך זאת ואתן לו, מלשון מתנה, שנתתי לו מתנה שהיא כולה טוב, וזהו את יצחק. אך לפי זה צריך ביאור מהו ואתן ליצחק את יעקב ואת עשו, וכי איזה מתנה היה בלידת עשו הרשע. לזה המשיך הכתוב ואמר ואתן לו את הר שעיר, ובבוא גואל צדק יקויים הכתוב (עובדיה א, כא) ועלו מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו וגו', ואז היא לרשת אותו, שבני ישראל ירשו אותו, ועל ידי זה יהא נקמה בגויים ונגלה כבוד ה'.

*

ברוך שומר הבטחתו לישראל ברוך הוא, שתקב"ה חשב את הקץ לעשות וכו' ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה וגו' (בראשית טו, יג).

כך שהוא יהודי ואינו מתעורר לשאול כלום, ואף לא כשאלת התם. ומכל מקום ציוונו השי"ת לקיים את פתח לו, שתקרבנו ותפרש לו את כל עניני הסדר כפי הבנתו, ואל תאמר בלבך דבמצב זה אין לו שום תקוה, שלא יהא שום תועלת ליגיעתך ושכל עבודתך לקרבו לריק תהיה, שכן בכל מצב אסור להתייאש מנשמת אדם מישראל, וצריכים להתמסר אליו כאילו והגדת לבנך, רצ"ל שתחשוב שהוא בנך ממש שאז בודאי היית מקרבו ומשפיע עליו בכל מצב שיהיה.

*

יכול מראש חודש תלמוד לומר ביום ההוא וכו'.

נראה לפרש ההוה אמינא שיהיו חייבים במצות סיפור יציאת מצרים כבר מראש חודש, כיון שפרשת החודש הוה לכם שבה נאמרו כל עניני הפסח נאמרה למשה בראש חודש, ולכן נתעורר צד לומר שגם סיפור יציאת מצרים יהא מראש חודש, ולזה תלמוד לומר ביום ההוא, ובעבור זה, רק בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך.

*

יכול מבעוד יום תלמוד לומר בעבור זה, בעבור זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך.

יש לומר בביאור הענין שכל מצות סיפור יציאת מצרים הוא דווקא בעת שמצה ומרור מונחים לפניך, כי קיום מצות סיפור יציאת מצרים בעת

לבלותינו אלא שבכל דור ודור עומדים עלינו לבלותינו, ונגזר עלינו להשתעבד בין האומות ולסבול תחת ידם, מכל מקום מתעורר אותו ענין שהיה במצרים, שאף על פי שהיו ישראל שרויים בשלוח ובמנוחה נחשב להם כאילו קיימו את גזירת הקב"ה של ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, וכן עתה הקב"ה מצילנו מידם, ומותר אותנו לישוב בשלוח ומנוחה ועם כל זה נחשב לנו כאילו נתקיימה גזירתו והשתעבדנו לבין האומות.

*

צא ולמד מה ביקש לבן הארמי וכו'.

נקט צא ולמד, כי פעמים שהגויים מראים פנים מסבירות ומאירות ליהודים, ומראים עצמם כדורשי טובתם, אבל כאשר לומדים ומתעמקים בכוונותיהם רואים שבכל מעשיהם כוונתם לרעה.

*

וירד מצרימה (דברים כו, ה), אנוס על פי הדיבור.

לבאורה צריך ביאור היכי יליף ממקרא זה שהיה אנוס על פי הדיבור. ואולי יש לומר דיליף ממה שנכתב וירד מצרימה, דלכאורה היה לו לומר וירד למצרים, אלא דבמקום שצריך ל' בתחילתה הטיל לה הכתוב ה' בסופה (יכמות ג, ב), והאות ה' רומזת על השכינה הקדושה, ללמד שכל ירידתו למצרים היתה על פי הדיבור.

אנו מודים ומשבחים להקב"ה על שכבר מתחילה בעת שאמר לאברהם אבינו (שם) ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, תיכף חישוב את הקץ לעשות, שחישוב כבר אז את תחילת הגלות, ולכן היו בני ישראל יכולים לצאת ממצרים לאחר רד"ו שנים, ונפחת להם כמנין ק"ץ ממה שהיו צריכים להיות שם ארבע מאות שנה.

כי אילו לא היה הקב"ה מחשב כבר אז את הד' מאות שנה, אלא הגזירה היתה כפשוטו של מקרא שישתעבדו ויעונו ד' מאות שנה בארץ מצרים, לא היה הקב"ה פוחת להם משנים אלו, כי לא איש א-ל ויכזב (במדבר כג, יט), ולא היה חוזר בו אלא היה מתקיים כפשוטו. ועל זה אנו משבחים ומהללים שהקב"ה שומר הבטחתו לישראל כמה שמיד בתחילת גזירתו כבר חישוב את הק"ץ.

*

והיא שעמדה לאבותינו ולנו שלא אחד בלבד עמד עלינו לבלותינו וכו' והקב"ה מצילנו מידם.

נראה לכאר הלשון והיא שעמדה, דקאי על האמור לעיל שהקב"ה חישוב את הקץ לעשות וכו', דהיינו שחישוב הקב"ה ד' מאות שנה מלידת יצחק, אף על פי שבארץ ישראל ישבו בשלוח ומנוחה, ואף בארץ מצרים לא נשתעבדו בהם מצרים אלא פ"ו שנה, ואף על פי כן נחשב להם כאילו השתעבדו בהם ד' מאות שנה. והיא שעמדה לאבותינו ולנו בכל הדורות, שאף על פי שלא אחד בלבד עמד עלינו

היו חלושי כח מחמת זאת אלא אף ויעצמו במאד מאד, שהתחזקו מיום ליום ולא היה ניכר בהם שום חולשה כלל. וצריכים לידע שאין לנו להיות מנהלים חשבונות שמים באמורה שאין כח ואין די כסף לגדל ילדים רבים וכדומה, אלא אנו סומכים על הקב"ה שמנהל את העולם כפי רצונו והכנתו.

*

ויענונו כמה שנאמר (שם, יא) וישימו עליו שרי מיסים למען ענותו בסבלותם וגו'.

יש לדקדק מה נלמד מהמקרא של וישימו עליו וגו' למען ענותו בסבלותם שלא היה ידוע מהמקרא דויענונו. ואולי בא ללמד דמה שעיני אותנו המצרים בעבודת הפרך, לא עשו זאת כדי שיהיה להם איזה תועלת מזה, אלא לשם עינוי גרידא. דכך הוא דרך העולם, שעבד אף שהוא עובד בפרך מכל מקום כאשר רואה את תוצאות עבודתו שעמל עליו הוא שמח שהועיל במשהו בשעבודו, אך המצרים ברשעותם לא שעבדו את ישראל לתועלת אלא היו בונים בנין ולמחרת היו המצרים סותרים אותו, ואף את השמחה בראותם את התועלת מעבודתם מנעו המצרים מהם. וזהו ויענונו, שעיני אותנו לשם עינוי סתם ולא שהיה למצרים איזה תועלת מזה, כמה שנאמר וישימו עלינו שרי מיסים לא משום שהיו צריכים לכך, אלא למען ענותו בסבלותם, לשם עינוי בלבד ולא לתועלת.

*

או יאמר. איתא בספרים הקדושים (עיין חנוכת התורה, השממות [לפרשת תבא] אות רכו, בשם ספר גליא רוא, דף יט, לב; לב אריה, ריש פרשת מות; שמחת הרגל על הגדש"פ, פ"סקא הא לחמא עניא) על הפסוק (דברים כו, ה) ארמי אובר אבי וירד מצרימה, דהגורם לזה שיעקב אבינו היה צריך לירד מצרימה הוא מחמת שעל ידו נגרם להכתב בתורה (בראשית לא, מז) התיבות יגר שהדותא שהם בלשון ארמי. וזהו לימוד גדול, דאף שאין האשמה תלויה ביעקב כי הרי לבן אמרה, ויעקב קרא לו גלעד, מכל מקום לגבי בחיר שבאבות נחשב הדבר לפגם עד שמחמת זה הוצרכו הוא וכל בני ישראל לירד מצרימה.

וזהו, וירד מצרימה אנום על פי הדיבור, היינו על הדיבור של לשון ארמית. וזהו לימוד גדול עבורנו על גדול הפגם בדיבור לשונות העמים אשר לא שערום אבותינו ועד כמה צריכים להתרחק מזה.

*

גדול עצום, כמה שנאמר (שמות א, ז) ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד וגו'.

יש בזה הוראה ולימוד שלא להימשך אחר מענות פורקי העול המסיתים לומר שלא נפרה ונרבה ח"ו, שהם באים ומענתם בפיהם שעל ידי ריבוי הילודה נחלש כוחם של הנולדים, ובגין כך מסיתים למעט לידת ילדים בחשבונות שונים ומשונים, כי הלא הכתוב אומר ובני ישראל פרו וישרצו וירבו, והיו להם משפחות מבורכות, ולא רק שלא

בעצמו הרי הוא ישועה נצחית כמאמר הכתוב (ישעיה מ, ח) ודבר אלקינו יקום לעולם, ועל ידי שהשי"ת גאלם בעצמו נתעורר בזה שתהא ישועה נצחית בכל דור ודור, שבכל שנה ושנה יתעוררו השפעות מגאולה זו. וכן אנו אומרים ישראל נושע בה', דהיינו בעת שהישועה באה על ידי ה' לבדו, אזי הוא תשועת עולמים ונשארת לדורות. וזאת צריך כל יהודי לידע לעצמו, שלא ידמה בנפשו לומר שמחמת עוונותיו אין הוא נגאל, אלא ידע בידיעה ברורה דכשם שנגאלו ישראל ממצרים בשעתו כן נשפעת השפעה זו בכל שנה ושנה.

*

ביד חזקה זו הדבר.

יש לבאר מדוע נקט ביד חזקה דייקא גבי מכה זו ולא גבי שאר מכות. ויש לומר שבמכת דבר נתגלה היד החזקה בכך דאף שאמר משה (שמות מ, ג) הנה יד הויה במקנך אשר בשדה, אבל לא באלו אשר בבית, מכל מקום הקב"ה בידו החזקה חיוק את לבם שלא יכניסו את בהמותיהם לביתם, וזהו היד החזקה שהיה בדבר.

*

ובמזרא גדול זו גילוי שכינה כמה שנאמר (דברים ד, לד) או הנסה אלקים וגו', ככל אשר עשה לבם ה' אלקיכם במצרים לעיניך.

יש לבאר הא דנקט 'לעיניך', כי כאשר היו ישראל במצרים היו בתכלית השפלות ולא היה להם שום השגה

ויתנו עלינו עבודה קשה כמה שנאמר (שם, יג) ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך.

כבר הזכרנו שעיקר שעבוד מצרים היה השעבוד הרוחני, שלא הניחו המצריים לבני ישראל לעבוד את ה' כרצונם. וזהו ויתנו עלינו עבודה קשה, אבל עיקר הקושי לא היה העבודה הקשה בגשמיות אלא בזאת אשר ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך, וכפי שכתבו התוספות (פסחים ק"ז, ב) פרך בא"ת כ"ש אותיות וג"ל, בנימטריא ל"ט, ורומז על ל"ט מלאכות שבת עיי"ש, והיינו שמצרים העבירו את בני ישראל בשבת כדי שלא יקיימו את מצוות ה'.

*

ואת עמלנו אלו הבנים כמה שנאמר (שמות א, כב) כל הבן הילוד היאורה תשליכהו וגו'.

יש לומר דלכן מקבצים בליל הסדר את הילדים דייקא, ומבארים להם את סיפור יציאת מצרים, להודות בכך לה' על אשר הציל את ילדי בני ישראל מיד המצרים, שכן הם היו בסכנת כליון הכי גדולה.

*

ויוציאנו ה' ממצרים לא על ידי מלאך וכו' אלא הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו.

נראה לבאר הענין שהיה הקב"ה צריך לגאולם בעצמו ולא על ידי שליח, כי ישועה הבאה מאת הקב"ה

עשר מכות ועל הים לקח חמישים
מכות וכו'.

נראה לומר דהגם הגדול היה בעת
שעמדו ישראל יחד עם מצרים
על שפת הים, ואף שראו המצריים שהם
לוקים במכות מרובות, אף על פי כן לא
נמלטו לארצם אלא המשיכו לדרוף אחר
ישראל לתוך הים, ושם נקם בהם ה' את
נקמתו והמביעים בים.

[מתוך ד"ק בליל הסדר תשס"ו]

קדושה כלל, ואולם ברנע אחד גילה ה'
את עיניהם שיזכו לראות את גילוי
השכינה. וזהו ככל אשר עשה ה'
אלקיכם במצרים לעיניך, רצ"ל
שהקב"ה פתח את עיניהם שיזכו לראות
את התגלות השכינה.

*

רבי יוסי הגלילי אומר, מנין אתה
אומר שלקו המצרים כמצרים

יעמדו על הברכה ידידינו הנכבדים שהרימו תרומתם קודש להרפסת הגליון

הר"ר יחזקאל הכהן הרשקוביץ הי"ו

קרית צאנז, נתניה

בן הרה"ח ר' אהרן הכהן הי"ו, וחתן הרה"ח ר' מנחם מענדל לוק הי"ו
לזכות בנו **משה יוסף דוב הכהן שיחי** שנולד במזל טוב
יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הר"ר שלום זעליג ויינגרטן הי"ו - ירושלים

בן הרה"ג ר' משה שליט"א, וחתן הרה"ח ר' דוד דייטש הי"ו

לזכות בנו **שמעון שיחי** שנולד במזל טוב

יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

ולעילוי נשמות זקנתו מרת **בלומא רבקה ע"ה** בר' יצחק ז"ל **מינצברג**
נלב"ע ביום ט"ז ניסן, א' דחול המועד פסח תשס"ו

תנצב"ה

הר"ר יקותיאל יהודה הכהן לוינשטיין הי"ו

קרית צאנז, נתניה

בן הרה"ח ר' יששכר דוב הכהן הי"ו

וחתן הרה"ג ר' מרדכי חיים אריה הכהן לוינשטיין שליט"א

לזכות בנו **שלמה בצלאל הכהן שיחי** שנולד במזל טוב

יזכה לגדלו לתורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הר"ר יעקב ויזל הי"ו

קרית צאנז, טבריה

בן הרה"ח ר' מרדכי הי"ו, וחתן הרה"ח ר' מרדכי צבי ברנשטיין הי"ו
לזכות בתו תחי' שנולדה במזל טוב
יזכה לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הר"ר נתן וייס הי"ו

קרית צאנז, נתניה

בן הרה"ג ר' משה שמואל שליט"א, וחתן הרה"ח ר' מרדכי שפירא הי"ו
לזכות בתו תחי' שנולדה במזל טוב
יזכה לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

הר"ר מאיר אברהם יוספוביץ הי"ו

קרית בעש"ט, פתח תקוה

בן הרה"ג ר' שמעיה שליט"א, וחתן הרה"ח ר' יעקב דוד הרשטיק הי"ו
לזכות בתו תחי' שנולדה במזל טוב
יזכה לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

ולעילוי נשמת אמו

מרת אלטא חיה לאה ע"ה ב"ר בן ציון זאב יצחק ז"ל

נלב"ע ביום ט' מרחשון תשפ"ד

תנצב"ה

הר"ר פינחס שר הי"ו

בני ברק

בן הרה"ח ר' חיים שרגא פייבל ז"ל, וחתן הרה"ג ר' טוביה לנדאו שליט"א
לזכות בתו תחי' שנולדה במזל טוב
יזכה לגדלה לבעל תורה לחופה ולמעש"ט, ולרוב נחת ואושר כה"י

לזכות רפואתו השלימה של
מרדכי בן אסנת מיסה

שיחי' לאוי"ט

השתדלו והרבו תחינה לפני הקב"ה הרופא כל בשר ומפליא לעשות
שישלח לו עזרו מקודש להחלימו ולרפאותו בבריות גופא ונהורא מעליא
בתוך שאר חולי ישראל

לזכר עולם יהיה צדיק כ"ק מרן אדמו"ר הגה"ק זצוקללה"ה
ולעילוי נשמת
הילד יוסף שמואל חיים כהן ז"ל
בן הרב אליהו יבלח"ט
נלב"ע בדמי ימיו לאחר יסורים קשים, ביום י"ט טבת תשפ"ג.
תנצב"ה

לעילוי נשמת
מרת רבקה ע"ה בת הרה"ח ר' שלום ז"ל
נלב"ע ביום י"ד ניסן, ערב פסח תשכ"ז
תנצב"ה

הרה"ח ר' אהרן קליינמן הי"ו
קרית צאנז, נתניה
לעילוי נשמת
זוגתו מרת חוה לאה ע"ה בת הרה"ח ר' חיים אלישע וקסמן ז"ל
נלב"ע ביום א' דפסח, ט"ו ניסן תש"פ
תנצב"ה

הרה"ח ר' יוסף דהן הי"ו
נתניה
לעילוי נשמת
אביו הר"ר משה בן יוסף ושמוחה ז"ל
נלב"ע ביום ט"ז ניסן, א' דחול המועד פסח תשל"ט
תנצב"ה

הרה"ח ר' ישי הכהן לוינשטיין הי"ו - בני ברק
הרה"ח ר' חיים אריה הכהן לוינשטיין הי"ו - קרית צאנז, נתניה
לעילוי נשמת
אביהם הרה"ח ר' יוסף מאיר הכהן בן הרה"ח ר' ישי הכהן ז"ל
נלב"ע ביום ט"ז ניסן, א' דחול המועד פסח תשמ"ח
תנצב"ה

משפחת איידליס הנכבדה הי"ו

לעילוי נשמות

אביהם היקר, רב חינוך ורב חסדא,

מראשי העסקנים המסורים בקהילתנו ומוסדותינו הק' בארה"ב
הרה"ח ר' יחזקאל שרגא בן הרה"ח ר' אברהם ז"ל איידלים

נלב"ע בכניסת ש"ק, ב' דהג הפסה, ט"ז ניסן תש"פ

זקינם הרה"ח ר' אברהם בן הרה"ח ר' צבי ז"ל איידלים

נלב"ע ביום ר"ח ניסן תשמ"ח

זקינתם מרת רחל ע"ה בת הרה"ח ר' יחזקאל שרגא ז"ל

נלב"ע ביום ר"ח סיון תש"פ

תנצב"ה

לעילוי נשמות

הרה"ח ר' ישראל ב"ר נפתלי הירצקא ז"ל פיליפ

נלב"ע ביום כ"א כסלו תשע"ד

וזוגתו מרת חוה רעכיל ע"ה ב"ר יצחק ז"ל

נלב"ע ביום י"ז ניסן, ב' דחול המועד פסח תשפ"ג

תנצב"ה

לעילוי נשמת

איש חי ורב פעלים טובים, עושה חסד וצדקות לרוב

הרב אברהם בן מיסה ז"ל דואני

נלב"ע במוטב שנותיו, באור ליום ח"י בניסן, ג' דחודש"פ תשע"ג

תנצב"ה

האזכרה א"ה ביום חמישי, ב' דחול המועד פסח

באולם 'מרכז החסד' רח' רבי טרפון 5, קרית צאנז נתניה. מנחה בשעה 6:30

לקיים רצון צדיק!

המעוניינים לתרום להדפסת גליונות הד"ת

לכבוד השמחה במעונם או להנציח קרובים

נא יפנו מבעוד מועד

בטלפון: 052-7140042

הרה"ח ר' אלחנן שלמה זלמן הלוי פולק הי"ו

קרית צאנז, נתניה

בן הרב ישראל שליט"א, וחתן הרב אלימלך לייפר שליט"א
לזכות בתו תחי' לרגל שמחת אירוסיה במזל טוב
עב"ג המו"מ בתויר"ש הבה"ח החבר נפתלי צבי הלוי הברפלד שיחי'
בן הרה"ח ר' פינחס יוחנן הלוי הי"ו
יזכו להקים בית נאמן בישראל ויעלה זיווגם יפ"ה יפ"ה, ולרוב נחת ואושר כה"י

הרה"ח ר' יחזקאל שר הי"ו

קרית בעש"ט, פתח תקוה

בן הרה"ח ר' חיים שרגא פייבל ז"ל, וחתן הרה"ח ר' אפרים רייך הי"ו
לזכות בתו תחי' לרגל שמחת אירוסיה במזל טוב
עב"ג המו"מ בתויר"ש הבה"ח החבר יקותיאל ישראל פולק שיחי'
בן הרה"ח ר' שמחה יונה הי"ו
יזכו להקים בית נאמן בישראל ויעלה זיווגם יפ"ה יפ"ה, ולרוב נחת ואושר כה"י

הרה"ח ר' צבי הירש למברגר הי"ו

קרית צאנז, נתניה

בן הרה"ח ר' יהודה ליב הי"ו, וחתן הרה"ח ר' ישראל ורטהיימר הי"ו
לזכות בנו הב' שמעון נחום שיחי'
שנכנס לעול' המצוות במזל טוב
יזכה לראותו עולה ומתעלה במעלות התורה והיראה, ולרוב נחת ואושר כה"י

משפחת שווארטץ הנכבדה הי"ו

לעילוי נשמת עמרת ראשם

האי גברא רבא ויקירא, גרים באורייתא תדירא,
איש חסיד ישר ונאמן,

מחשובי תלמידיו של כ"ק מרן אדמו"ר זי"ע, מפארי ונכבדי הרבנים בעדתנו הק'
הגה"ח מוה"ר נפתלי צבי בן הרה"ח ר' משה יוסף ז"ל שווארטץ
מלפנים אב"ד ווינלאנד בניו-ג'רסי
נלב"ע בערב חג הפסח, י"ד ניסן תשע"ו
תנצב"ה